

Adolf Eichmann

Minister van de dood

Emerson Vermaat

Adolf Eichmann

Minister van de dood

ASPEKT 1 TDM

Adolf Eichmann Minister van de dood

© 2020 Emerson Vermaat

© 2020 Uitgeverij ASPEKT

Amersfoortsestraat 27, 3769 AD Soesterberg, Nederland

info@uitgeverijaspekt.nl - <http://www.uitgeverijaspekt.nl>

Distributie: TDM Books

Omslagontwerp: Bas Goverde

Binnenwerk: Paul Timmerman

ISBN: 9789493001404

NUR: 680

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jº het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 882, 1180 AW, Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) van deze uitgave in bloemlezingen, readers, en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912), dient men zich tot de uitgever te wenden.

Opgedragen en ter nagedachtenis aan meer dan 17.000 Joodse, Roma en Sinti kinderen uit Nederland die tijdens de bezettingstijd naar de vernietigingskampen Auschwitz en Sobibor werden gedeporteerd en daar werden vermoord. Eichmann wilde nadrukkelijk niet dat er in bezet Europa voor kinderen een uitzondering werd gemaakt. Zo werden er, na een machtiging van Eichmann persoonlijk, in augustus 1942 meer dan 4000 Joodse kinderen uit Frankrijk naar Auschwitz gedeporteerd.

Eichmanns vriend Haj Amin-Al Husseini, de Palestijnse grootmoefti van Jeruzalem, schreef in 1943 zelfs twee brieven aan de Hongaarse en Roemeense ministers van Buitenlandse Zaken, toen beide landen bijna 3000 Joodse kinderen naar Palestina, destijds een Brits mandaatgebied, wilden sturen. Al-Husseini schreef dat die kinderen niet naar Palestina moesten worden gestuurd, maar 'naar andere landen waar zij onder actief toezicht staan, naar Polen bijvoorbeeld, zodat ze geen gevaar vormen en schade kunnen aanrichten'. De grootmoefti wist zeer wel dat 'onder actief toezicht staan' betekende dat deze kinderen dan in het kader van de zogenaamde 'uiteindelijke oplossing van Joodse vraagstuk', in de gaskamers van de vernietigingskampen in het door de nazi's bezette Polen zouden worden omgebracht.

Wie zich aan weerloze en zwakke kinderen vergrijpt, zal zijn straf uiteindelijk niet ontgaan, hetzij in deze wereld, hetzij in de toekomst.

'Müller heeft eens tegen mij gezegd: "Wanneer wij 50 Eichmannen zouden hebben gehad, dan zouden we de oorlog gewonnen moeten hebben." En ik was er trots op.' Adolf Eichmann in Buenos Aires, ca. 1956.

Inhoud

1.	Eichmann, Sassen en Wisliceny	9
2.	Eichmanns bezoeken aan de oorden der vernietiging (1941/42)	31
3.	Eichmanns rol bij de Wannseeconferentie (1942)	47
4.	Eichmanns rol in Polen	59
5.	Eichmanns rol in Griekenland, Bulgarije en Roemenië	81
6.	Eichmanns rol in Hongarije (1944)	103
7.	Eichmanns rol in Italië en Frankrijk	141
8.	Eichmanns rol in Nederland en België	157
9.	Eichmanns reis naar Palestina en Egypte (1937): eigenaar grootste Palestijnse krant spioneert voor de nazi's	177
10.	Hitler wilde het gehele Midden-Oosten veroveren: Eichmann en de moefiti planden ook een Holocaust in Palestina	191
	Aanhangsel	213
	Literatuur	215
	Voetnoten	223
	Illustraties en documenten	251
	SS-rangen	289
	Persoonsregister	291

Eichmann, Sassen en Wisliceny

Adolf Eichmann, 1906-1962

Adolf Eichmann werd op 19 maart 1906 in het Duitse stadje Solingen geboren. Zijn ouders waren gelovige lutheranen die later naar het Oostenrijkse Linz verhuisden omdat zijn vader daar een betere functie kon krijgen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog stierf zijn moeder, maar zijn vader vond via de kerk al snel een nieuwe echtgenote die nog strenger in de leer was dan zijn eigen vader en moeder. Hij volgde een technische opleiding.

Na twee jaar als verkoper te hebben gewerkt, kwam de jonge Eichmann terecht bij de *Vacuum Oil Company AG* in Wenen en was vooral in Salzburg en Tirol werkzaam. Daar bleef hij tot juni 1933. Hij was echter op 1 april 1932 tot de Oostenrijkse tak van de NSDAP, de Duitse nazipartij van Adolf Hitler, toegetreken wat hem door het bedrijf waar hij werkzaam was, niet in dank werd afgenomen. Dus werd hij daar medio 1933 de laan uitgestuurd. Bovendien was hij tussen 1927 en 1932 nog actief geweest in een rechtsextremistische groepering, de zogenaamde *Deutschösterreichische Frontkämpfer-Vereinigung*. Behalve dat hij in 1932 toetrad tot de NSDAP, trad hij datzelfde jaar ook toe tot de *Schutzstaffel* (SS), de door *Reichsführer-SS* Heinrich Himmler geleide organisatie met als symbool de doodskop. Hij werd door Himmler zelf beëdigd. In augustus 1933 ging hij naar Beieren in verband met zijn 'militaire' opleiding en in januari 1934 kreeg hij een functie in het concentratiekamp Dachau. Op 1 oktober trad hij toe tot de *Sicherheitsdienst* (SD) van de SS toe, die werd geleid door Himmlers tweede man Reinhard Heydrich.¹ Via Leopold Edler von Mildenstein kwam hij in 1935 bij de speciale afdeling voor Joodse aangelegenheden, 'II-112', terecht. Von Mildenstein werd daar zijn chef. Eichmann kon goed met zijn toenmalige chef overweg en beschouwde hem als zijn mentor. Zo moest von Mildenstein, net als Eichmann, niets hebben van de schreeuwerige antisemit Julius Streicher en was zijn aanpak vooral zakelijk.² Maar begin 1936 kreeg Eichmann een nieuwe chef: Dieter Wisliceny. Die werd alweer een jaar later opgevolgd door Herbert Hagen. Hagen wist niets van Joodse kwesties af, maar werd door Eichmann al snel bijgepraat.³

Inmiddels had hij een jonge vrouw leren kennen: de streng katholieke Veronika ('Vera') Liebl (1909). Ze had geen baan en haar vader was boer. Eichmann kreeg van het *SS-Rasse und Siedlungsamt* (later omgedoopt tot *Hauptamt*), dat op de 'raszuiverheid' moest toezien, eind oktober 1934 toestemming om met haar te trouwen.⁴ Dit huwelijk vond in maart 1935 plaats in Passau. Zijn vrouw stond erop dat er in de katholieke kerk werd getrouwd en Eichmann kon zich daar niet tegen verzetten, hoewel hij inmiddels geheel vervreemd was van kerk en geloof. Bovendien vonden Himmler en Heydrich dat SS'ers zo snel mogelijk met de kerk moesten breken, ofschoon niet met het geloof in God. Himmler, die zelf in Beieren in een streng katholiek milieu was opgegroeid, omschreef het christendom als 'deze grote pest', maar noemde zichzelf nadrukkelijk wel *Gottgläubig*.⁵ Het atheïsme was iets voor marxisten en communisten.

Het strenge katholieke geloof van Eichmanns vrouw Vera leidde meermalen tot conflicten tussen beide echtelieden. Na de oorlog vertelde hij aan zijn uit Nederland afkomstige vriend Willem Sassen, dat Vera de Bijbel las.

*'Ik heb eenmaal een Bijbel verscheurd en daarop was mijn vrouw ongelukkig. En toen pakte ik een tweede Bijbel – wij hadden er nog een – en die heb ik ooit ook doormidden gescheurd, maar alleen zo dat er twee stukken overbleven. En nu leest mijn vrouw de Bijbel in twee stukken en ik heb gezworen dat zij dit kan blijven doen, opdat zij gelukkig is.'*⁶

Vera is haar man altijd trouw gebleven. Tot een scheiding kwam het dan ook niet. Zelfs nadat beiden na de oorlog naar Argentinië waren uitgeweken, kreeg het echtpaar nog een kind.

In het najaar van 1937 maakten Eichmann en Hagen een reis naar 'Palestina' en Egypte. De reis was overigens een initiatief van Eichmann en Heydrich gaf er speciaal toestemming voor. De eigenaar van de grootste Palestijnse krant bleek voor de nazi's te spioneren en Eichmann pleitte ervoor om hem in financieel opzicht verder tegemoet te komen. Deze Palestijnse krant kreeg al papier van het Duitse ministerie van Propaganda. Heydrich was zeer ingenomen met het uitgebreide verslag dat Eichmann en Hagen over hun reis maakten.

Nadat Hitler in 1938 Oostenrijk had geannexeerd – de zgn. *Anschluss* – werd Eichmann naar Wenen overgeplaatst waar hij de dagelijkse leiding kreeg over de *Zentralstelle für jüdische Auswanderung* (Centrale instantie voor Joodse emigratie). De bedoeling van deze nieuwe instantie was om zoveel mogelijk Joden uit Oostenrijk en Duitsland te laten vertrekken, met achterlating van geld en

goederen. Eichmann bleek zeer efficiënt te werk te gaan. De nazi's dachten toen nog niet aan het massaal vermoorden van de Joden, maar gaven de voorkeur aan gedwongen emigratie. In de zomer van 1939 werd een soortgelijke *Zentralstelle* in het door de nazi's bezette Praag geopend. Het bezette Tsjechië was inmiddels omgedoopt tot het *Protektorat Böhmen und Mähren* (Protectoraat Boemen en Moravië). Nadat Hitler in september 1939 Polen onder de voet had gelopen, werd er een plan gelanceerd om in Nisko, een stadje in het zuidoosten van Polen, een 'reservaat' voor Joden in te richten. Eichmann toog erheen en slaagde erin zo'n 5000 Joden naar Nisko te deporteren. Maar het slecht voorbereide project mislukte jammerlijk.

Eichmann was in januari 1939 tot *SS-Hauptsturmführer* bevorderd. In 1940 lanceerde hij het plan om de Joden massaal naar Madagaskar te deporteren, maar in 1941 verschoof het accent van 'emigratie' naar uitroeiing en had dit plan, als het al serieus werd genomen, afgedaan.⁷

Op 21 september 1939 werd het *Reichssicherheitshauptamt* (RSHA), met als chef Reinhard Heydrich, geformeerd. De tweede belangrijke man binnen het RSHA man was Heinrich Müller, de chef van de beruchte Gestapo (*Geheime Staatspolizei*) met wie Eichmann veel te maken zou krijgen. Müller, een bewonderaar van het Russische repressiesysteem, werd zijn chef. Eichmann werd overgeheveld van de *Sicherheitsdienst* naar de Gestapo. Eind 1939 werd afdeling 'II-112' omgedoopt tot 'IVD4' ('Emigratie en evacuatie'), een onderafdeling van Müllers *Amt IV* ('Bestrijding van tegenstanders'). Vanaf 1 maart 1941 werd Eichmanns afdeling als 'IVB4' ('Joden en evacuatie') aangeduid.

Na de inval in de Sovjet-Unie in juni 1941 begonnen de zogenaamde *SS-Einsatzgruppen* daar met het massaal doodschieten van vooral Joden. In opdracht van Müller moest Eichmann hierover één of tweemaal rapporteren. In september werden in Auschwitz de eerste experimenten met het gifgas Zyklon B uitgevoerd en wel op Russische krijgsgevangenen. In die periode had Eichmann meermalen contact met Rudolf Höss, de kampcommandant van Auschwitz, met wie hij bevriend raakte. Onderwerp van de besprekingen was onder meer hoe zoveel mogelijk Joden 'snel en efficiënt' konden worden gedood. In november werd Eichmann bevorderd tot *SS-Obersturmbannführer* (luitenant-kolonel), een rang die hij tot het eind van de oorlog zou houden.

In januari 1942 speelde Eichmann een sleutelrol op de 'Wannseeconferentie' in Berlijn, waar de technische details van wat inmiddels de 'uiteindelijke oplossing van het Joodse vraagstuk' (*Endlösung der Judenfrage*) was gaan heten, werden besproken. Eichmann werd belast met de uitvoering van dit uitroeiingsprogramma en kreeg vergaande bevoegdheden: hij kon desnoods meerderen in rang passeren. Hij hield zich bezig met technische details zoals het regelen

van treinen voor de transporten naar de vernietigingskampen. Dit gebeurde in nauw overleg met het Berlijnse ministerie van Verkeer tijdens een zogenaamde *Fahrplankonferenz*. Eichmann werd daarbij geassisteerd door Franz Novak, zijn specialist voor transportzaken. Als een trein uitviel, reageerde Eichmann meteen woedend en belde hij persoonlijk vanuit Berlijn op. (Dit gebeurde bijvoorbeeld in Frankrijk.) Men zou Eichmann dan ook ‘manager of technocraat van de Holocaust’ kunnen noemen. Maar hij was tegelijk ook *bezeten* van zijn ‘heilige’ missie om in Europa alle Joden uit te roeien. Hij wist precies wat er in Auschwitz gebeurde – Höss had hem meermalen door het kamp rondgeleid –, maar stuurde in 1944 toch meer dan 400.000 Hongaarse Joden naar Auschwitz. De Hongaarse leider Miklos Horthy had lange tijd geweigerd de Hongaarse Joden uit te leveren, daarop besloot Hitler het land in maart 1944 te bezetten. Eichmann werd met een speciaal ‘RSHA-commando’ naar Boedapest gestuurd.

Toen het ergste kwaad al was geschied vaardigde Horthy een verbod op de deportaties uit wat de woede van Eichmann opwekte. Hij negeerde Horthy’s bevel aanvankelijk zelfs. In oktober werd Horthy door de nazi’s afgezet en probeerde Eichmann nog de ca. 200.000 Joden uit Boedapest te deporteren, maar dat lukte niet meer. Wel werden tienduizenden Hongaarse Joden in oktober/november gedwongen deel te nemen aan zogenaamde ‘voettochten’ naar Wenen, zo’n 180 km. Velen kwamen daarbij om.

In november gaf Himmler bevel om niet langer Joden te doden, maar hun leven zoveel mogelijk te sparen – het zogenaamde *Stoppbefehl*. Dit bevel kwam natuurlijk veel te laat, maar Himmler beseftte dat de oorlog verloren was en wilde in een goed blaadje bij de westelijke geallieerden komen. Eichmann had nu niets meer te doen en verliet in december Boedapest.

Op 7 mei 1945 capituleerde Nazi-Duitsland voor de geallieerden. In november begon in Neurenberg het grote proces tegen Duitse oorlogsmisdadigers en in augustus 1946 volgden de veroordelingen. Eichmann was toen de dans ontsprongen: hij werd destijds niet als ‘een grote vis’ gezien, maar als een ambtelijk radertje in een groot netwerk. Wel legde Eichmanns naaste medewerker Dieter Wisliceny verklaringen af die belastend waren voor de voormalige *Obersturmbannführer*. Een andere SS’er die in Neurenberg getuigde, Wilhelm Höttl, verklaarde dat Eichmann hem in augustus 1944 in Boedapest had medegedeeld dat er tot dan toe zes miljoen Joden waren omgebracht.

In 1950 dook Eichmann als ‘Ricardo Klement’ in Argentinië op. Daar waren wel meer Duitse oorlogsmisdadigers naartoe gevlucht, Joseph Mengele bijvoor-

beeld. In 1956/57 stemde hij toe in langdurige en op de band opgenomen interviews met Willem Sassen, een voormalige Nederlandse SS'er met een 'journalistieke' achtergrond. Die interviews werden uitgetypt en door Eichmann met de hand gecorrigeerd. Het gaat hier om authentiek materiaal dat ik eveneens heb kunnen raadplegen en citeren.

In mei 1960 werd Eichmann door een Israëliisch commando in Argentinië opgepakt en naar Israël overgevoerd. Daarop volgde in april 1961 het spectaculaire 'Eichmannproces'. Eichmann kreeg de doodstraf en werd op 31 mei 1962 opgehangen. Zijn lichaam werd gecremeerd en de as op zee uitgestrooid.

In 1963 verscheen het geruchtmakende boek van de Amerikaanse politicologe Hannah Arendt: *Eichmann in Jerusalem. A report on the banality of evil*. Zij had een deel van het proces in Jeruzalem bijgewoond en schilderde Eichmann af als een gehoorzame *Schreibtischtäter* (bureaumisdadiger) die zelf geen motieven en geen 'diabolische' trekjes had.⁸ Hij was de representant van 'de banaliteit van het kwaad'. Op deze zienswijze kwam veel kritiek. Eichmannbiograaf David Cesarani bijvoorbeeld, verweet Arendt dat zij onvoldoende openstond voor de argumenten van de aanklagers tijdens het proces waaruit bleek dat Eichmann wel degelijk óók een fanaticus was die antisemitische motieven had. Hij was niet louter een gehoorzame 'ambtenaar', zoals er zovelen van zijn.⁹ Hij nam zelf initiatieven en stuurde mensen de dood in omdat hij dat zelf wenste. Hij stond voor keuzes en koos dan bijna altijd voor de kwaadste oplossing: deportatie naar de vernietigingskampen. Wie het bijvoorbeeld opnam voor kinderen en baby's, kreeg te horen dat er geen uitzonderingen konden worden gemaakt. Hij aarzelde niet om te liegen en zijn slachtoffers wijs te maken dat hen 'in het oosten' werk, eten en onderdak wachtte, terwijl hij wíst dat het om de dood in de gaskamer óf slavenarbeid met geringe kans op overleving ging.

Rudolf Höss, de voormalige commandant van het vernietigingskamp Auschwitz, verklaarde dat de leiding van de Veiligheidsdienst, die belast was met het opzetten van het kamp Auschwitz, een uitgebreide documentatie had gestuurd met betrekking tot de Russische concentratiekampen. 'Op grond van getuigenissen van gevluchte gevangenen, werden de omstandigheden die er in die kampen heersten, gedetailleerd uiteengezet', zei Höss. 'Men benadrukte vooral dat de Russen door middel van dwangarbeid hele bevolkingen vernietigden.'¹⁰